VEF Kultūras pils uz jaunās dzīves sliekšņa

Antra Veļkere
Foto: no AS Būvuzņēmums Restaurators arhīva, Mārtiņš Zilgalvis, F64

Laikā, kad iznāk šis žurnāla *Būvinženieris* numurs, ekspluatācijā tiek nodots vēl viens no pēdējo gadu vērienīgajiem rekonstrukcijas un restaurācijas objektiem – VEF Kultūras pils.

Objekta galvenie rādītāji
Gruntsgabala platība: 9421 m²
Gruntsgabala platība ārpus sarkanajām līnijām: 9388 m²
Stāvu skaits: 3 virszemes, pagraba un mansarda stāvs
Būves lietošanas veids: IV
Ēkas ugunsnoturības pakāpe: U1a
Apbūves platība: 3278 m²
Telpu platība: 6878,29 m²
- **virszemes telpu platība:** 5182,03 m²
- **pagrabstāva telpu platība:** 1696,26 m²

Būvapjoms: 46101 m³
- **virszemes būvapjoms:** 38 869 m³
- **pagrabstāva būvapjoms:** 7232 m³

Laukumi un ceļi: 3075,9 m²
Zālieni un gājēju ceļi: 2965,1 m²
Autostāvvietu skaits: 81, tajā skaitā 6 cilvēkiem ar kustību traucējumiem

Galvenais būvuzņēmējs:
SIA *VELVE*
Apakšuzņēmēji:
SIA *Moduls Rīga* – EL un VS sistēmas
SIA *4 systems* – iekšējo inženiertīklu izbūves darbi
SIA *Pro Forma* – betonēšanas darbi, jumta izbūve
SIA *Būvmeta* – metāla konstrukcijas
SIA *Krāsu serviss* – apdares darbi
AS *Būvuzņēmums Restaurators* – restaurācijas darbi
SIA *ML asphalt* – koka elementu restaurācija
SIA *Flora* – logi un durvis

Atjaunošanas darbi tika sākti pērn 2. maijā, un, neraugoties uz to, ka darbu gaitā atklājās neparedzētas problēmas, kas ieviesa korekcijas projektā, objekta pabeigšanas termiņš netika mainīts. Projekta pasūtītājs ir Rīgas domes Īpašuma departaments, rekonstrukcijas projekta autors – arhitektu birojs *Graf X*, darbus veica projekta ģenerāluzņēmējs SIA *VELVE*, projektu līdzfinansēja Eiropas Reģionālās attīstības fonds, un tā kopējās izmaksas sasniedza ap 12,1 miljonu eiro.

Rīgas pašvaldības kultūras iestāde VEF Kultūras pils ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Ēka celta laika posmā no 1951. līdz 1960. gadam. Ēkas kopējā platība ir 6878 m^2, un tās iekšējais plānojums un piecu telpu interjera apdare ir valsts nozīmes mākslas piemineklis. VEF Kultūras pils kā kultūras centrs darbību sāka 1960. gada 1. martā un ir lielākā Latvijas kultūras iestāde ar vairāk nekā piecdesmit mākslinieciskajiem kolektīviem, studijām un interešu klubiem, kuros darbojas ap 3000 dažāda vecuma cilvēku.

Ēka nenoliedzami ir kļuvusi par vienu no sava veida Rīgas atpazīstamības simboliem, un ikviens, kurš pēdējā gada laikā ikdienā brauca tai garām, varēja sekot līdzi pils fasādes atdzimšanai jaunā izskatā. Pils kopējais veidols kļuvis gaišāks un vizuāli patīkami izceļas uz kopējā apkārtējo ēku fona, savukārt diennakts tumšajā laikā pils tiek izgaismota, kļūstot par krāšņu pilsētvides elementu. To, kādas izskatās pils iekštelpas, varēs novērtēt novembra vidū, kad ar plašu pasākumu programmu paredzēta tās atklāšana.

Demontāža atklāj nezināmo

VEF Kultūras pils rekonstrukcijas un restaurācijas tehniskais projekts izstrādāts, pamatojoties uz 2010. gada 23. augustā izdoto plānošanas un arhitektūras uzdevumu un 2011. gada 11. februārī izdotajiem Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas īpašajiem noteikumiem. Pirmo reizi projektu saskaņoja 2011. gadā, 2014. gadā veica pārakceptēšanu, bet 2016. gadā tas tika saskaņots vēlreiz. Visu šo gadu laikā līdz pēdējam saskaņojumam

pils turpināja savu ikdienas darbu, un tās nolietojums tikai palielinājās. Kā atzīst būvnieki, demontāžas procesa laikā, atsedzot vairākas konstrukcijas, atklājās «pārsteigumi», kādus projekta izstrādes gaitā nebija iespējams paredzēt, jo, gatavojot projektu, nevarēja veikt pilnu konstrukciju atsegšanu. Šie «pārsteigumi» arī lika pieņemt lēmumus par jauniem risinājumiem.
«Galvenās problēmas bija saistītas ar ēkas nesošajām konstrukcijām. Atklājās, ka lielākā daļa bēniņu un starpstāvu pārseguma koka konstrukciju bija tik ļoti bojātas, ka nācās tās pilnībā veidot no jauna,» stāsta Deniss Kamuškovs, SIA *VELVE* projektu vadītājs. «Daļai starpstāvu pārsegumu izmantots betons, daļai – koks. Bēniņu pārsegumā bija izmantotas arī specifiskas konstrukcijas, kur koka brusām pa vidu bija gāzbetona ieliktņi. Pa virsu kā siltumizolators uzbērti izdedži. Paņemot nost izdedžu virskārtu, koka virsma šķita kā jauna, jo ventilācija bijusi laba un koks saglabājies. Savukārt, noņemot gāzbetona daļu, atklājās, ka koksne ir sapuvusi, ko radījis gāzbetonā iekļuvušais mitrums no bojājumiem jumta segumā. Rezultātā mēs ēkā kopumā sākotnēji plānoto 450 m^2 vietā izbūvējām 1500 m^2 jaunu betona pārsegumu.»
Papildu tam daudzviet pārsegumu konstrukcijām nācās veikt pārrēķinus atbilstoši patlaban spēkā esošajiem būvnormatīviem, citviet tika secināts, ka nepieciešama konstrukciju papildu pastiprināšana, piemēram, deju nodarbību telpās. Atsevišķās vietās pārsegumu pastiprināšanai izmantots jauns risinājums – stiprināšana ar karbona lenti. Uz stiprināmās virsmas uzklāj līmi un pielīmē karbona lenti, kas vizuāli atgādina parastu gumijas materiālu, taču tā stiepes stiprība ir >2850 MPa. Vēl viens būtisks faktors – atbilstība jaunākajām ugunsdrošības normām, kas stājušās spēkā jau pēc projekta izstrādes. D. Kamuškovs uzsver, ka arī te nācās veikt jaunus aprēķinus.

Lielākie atklājumi piedzīvoti, uzsākot galvenās ieejas daļas rekonstrukciju un atrokot ēkas pamatus. «Betonu varēja ar rokām ņemt laukā, jo tur bija visdažādākie materiāli. Acīmredzot tolaik būvējot stiprības labad būvbedrē tika mests iekšā viss, kas pa rokai,» ar smaidu atceras SIA *VELVE* būvdarbu vadītāja palīgs Aleksejs Tokarevs. «Bija laukakmeņi, ķieģeļi, dažādi atkritumi, lai tikai viss kopā veidotu kaut kādu masu. Dažviet tas turējās tikai uz cokola elementiem.» Viņš gan arī piebilst, ka

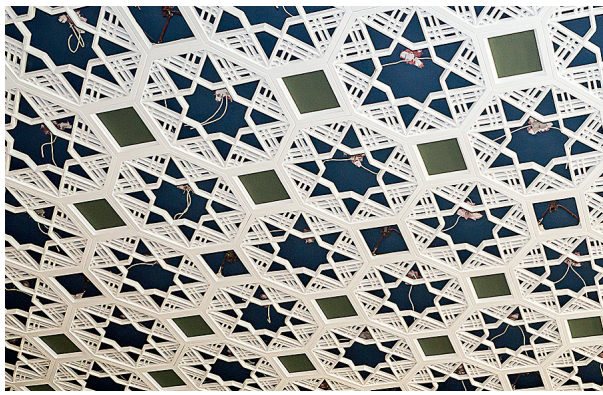

kopumā ēkas pamati bijuši labā tehniskā stāvoklī, atsevišķās vietās tie pielaboti, taču betona cokols izveidots no jauna, jo iepriekšējais bijis neglābjami bojāts. Tagad pils galvenajai ieejai atjaunoti granīta pakāpieni, izveidots panduss cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Jaunas telpas pazemē

Vienīgā VEF Kultūras pils ēkas daļa, kurā veikti ievērojamākie pārbūves darbi, ir pagrabstāvs zem pirmā stāva plašā vestibila. «Līdz rekonstrukcijas uzsākšanai mēs īsti nezinājām, kas ir zem vestibila grīdas, jo pagraba daļa šajā zonā iepriekš nebija izbūvēta. Arhīvā meklējām vecos rasējumus, pētījām, kā un kādā dziļumā izbūvēti kolonnu pamati. Saskaņā ar projektu bija jānoņem vestibila grīdas konstrukcija, jāizrok pazemes stāvs un jāuztaisa jauns pārsegums. Realitātē tas viss bija daudz sarežģītāk,» atceras A. Tokarevs. Kopumā rakšana veikta 4 metru dziļumā, izrokot un izvedot ap 1000 m^3 grunts. Ņemot vērā, ka rakšanas tehnika te nevarēja iebraukt, vīri burtiski ar rokām ienesuši vismazāko traktoriņu, ar kura palīdzību arī izrakts vajadzīgais apjoms. Smiltis no telpas izvestas ar transportiera lentes palīdzību.

Tagad jaunajā pazemes telpā izvietotas ventilācijas iekārtas un tualetes apmeklētājiem, tostarp cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Līdz pagrabstāvam pagarinātas abās vestibila pusēs esošās kāpnes, kas iepriekš stiepās līdz pirmajam stāvam, un ierīkots lifts no pagrabstāva līdz trešajam stāvam. Rakšanas laikā atsegti arī vestibilā esošo kolonnu pamati, kas tagad apbetonēti eksponējas jaunajā pagrabstāva telpā. Jaunizbūvētais apjoms savienots ar līdzšinējām pagrabstāva telpām, kur veikts remonts, padarot vidi gaišāku un patīkamāku.

Ventilācijas labirinti

Viens no lielākajiem izaicinājumiem visa projekta gaitā bija jaunās ventilācijas sistēmas savienošana ar esošajiem gaisa vadiem, kuru VEF Kultūras pils ēkā ir ļoti daudz, īpaši lielajā skatītāju zālē. «Tas, ko uzrādīja vecie projektu dokumenti, daudzviet neatbilda īstenībai. Nācās caurumot sienas un pārsegumus, lai atrastu, kur iet gaisa vadi. Vienā telpā rakāmies pat trīs četrus mēnešus, jo cits virs cita bija savietoti trīs kanāli. Lai nonāktu līdz apakšējam, vispirms jāatrok virsējie, jānostiprina, lai var tikt klāt

apakšējiem, kam jāpievieno jaunā sistēma. Atsevišķās vietās gaisa vadi bija jābūvē no jauna,» stāsta A. Tokarevs. Arī ventilācijas šahtas nebija tīrītas kopš ēkas uzbūvēšanas laikiem, un te talkā aicināti alpīnisti, turklāt meklēti neliela auguma cilvēki, kas spētu izložņāt VEF Kultūras pils vēdināšanas šahtu labirintus.

Akustika augstā līmenī

Lai arī pirmie koncerti, kad varēs pilnībā novērtēt VEF Kultūras pils lielās zāles akustiku, gaidāmi vien novembrī, būvnieki atzīst: akustika te būs augstā līmenī. Arī vairākos plašsaziņas līdzekļos, izvērtējot pils rekonstrukcijas gaitu, atzīmēts, ka šī būs akustiski labākā koncertzāle Rīgā. D. Kamuškovs skaidro, ka zāles akustikas modelēšana uzticēta augstas klases profesionāļiem un ņemtas vērā dažādas sīkas, bet būtiskas nianses. Sākotnēji tika plānots, ka zāles sienas noklās ar skaņu slāpējošām vates plātnēm, bet beigās pieņemts lēmums skatītāju zāles un balkona aizmugures sienu noklāt ar speciāliem Zviedrijā ražotiem akustiskajiem koka paneļiem *Gustafs BF-Nano* ar mikroperforētu virsmu. Akustiski uzlabota arī skatuves aizmugurējā siena, kurai izveidots karkasa apšuvums.

Skatuves konstrukcijā atjaunota orķestra bedre, kas bija iekļauta ēkas sākotnējā projektā, bet laika gaitā tika pārklāta ar skatuves grīdu. Tagad orķestra bedres konstrukcija būs mobila – pēc vajadzības to varēs arī nosegt, iegūstot skatuves paplašinājumu.

Akustika uzlabota arī pirmā stāva vestibilā. Izvēloties piemērotāko risinājumu, nācās rēķināties, ka jāsaglabā vēsturiski restaurējamais apjoms un vizuālais izskats. Tika pieņemts lēmums akustiskos paneļus ieslēpt starp restaurētajiem griestiem un pārsegumu.

Arī deju nodarbību telpās akustika būs daudz labāka. Pateicoties speciālam grīdas segumam un apdares materiāliem, dalībniekiem būs vieglāk sadzirdēt pedagoga teikto, kad skanēs mūzika, taču ārpusē telpas skaņas nebūs tik ļoti dzirdamas. A. Tokarevs piebilst, ka arī akustikas normatīvi pēdējos gados ir mainījušies, tāpēc nācās pielāgoties jaunajām prasībām.

Padomju laika paliekas

Uzņēmuma *VELVE* pārstāvji stāsta, ka, strādājot šajā objektā, viņi daudz ko secinājuši par padomju laika celtniecības kvalitāti un tradīcijām. Piemēram, visā ēkā pilnībā nomainītas grīdas. A. Tokarevs teic, ka sākotnēji bijis plānots kā pamatni izmantot esošo grīdas dēļu klājumu, taču, atsedzot konstrukcijas, atklājies, ka grīda ne tikai ir nelīdzena un tās augstumi atšķiras pat vienas telpas robežās, bet arī daudzi dēļi ir izkustējušies un sapuvuši. Gadu desmitu laikā cits uz cita klāti dažādi grīdas seguma materiāli. «Kad noņēmām linoleju, atklājās parkets, noņēmām to – atkal linolejs, tad vēlreiz parkets, un tikai tad sekoja grīdas konstrukcija,» atminas A. Tokarevs. Tagad grīdām izmantots sausā betona maisījums un iegūts vienāds līmenis visās telpās.

Runājot par citām padomju laika celtniecības īpatnībām, atklājies, ka dažviet telpu starpsienas mūrētas tieši uz parketa grīdas. Savukārt sienu apmetums veidots no skaliņiem, uz kura klāta bieza apmetuma masa nelīdzenā kārtā. Sienas bija saplaisājušas. Lai tās izlīdzinātu un nostiprinātu, izmantots gan jauns apmetums, gan speciāls stiklašķiedras audums, kas «savelk» virsmu un neļauj tai plaisāt.

Interesanta aina pavērusies, noņemot fasādes apmetumu, – fasādes plaknes «staigājušas» 8–10 centimetru robežās. «Bija plānots veidot apmetumu 4 centimetru biezumā, bet, atklājoties nepilnībām, šajās

vietās virsma bija jāaudzē klāt, lai iegūtu līdzenu plakni. Tas nozīmēja lielāku materiāla patēriņu,» skaidro D. Kamuškovs. Fasādes apmetumam izmantots *Sakret* sausais maisījums ar speciālām granulām siltumizolācijas uzlabošanai, jo ēkas vēsturiskā nozīmīguma dēļ nevarēja izmantot tradicionālo siltināšanas metodi.

Viens no lielākajiem pārsteigumiem bija fakts, ka nevienam no pirmā stāva logiem nebija aiļu pārsedzes. To vietā izmantoti vien pāris armatūras stieņu. «Uz šiem stieņiem tālāk tika mūrēti vēl divi stāvi. Kā tas viss turējās kopā, tiešām ir brīnums,» pārsteigumu neslēpj būvnieki. Tagad Kultūras pils ieguvusi jaunus logus – to ārējais rāmis ir precīza vēsturisko logu kopija, veidots no koka. Tie ir klasiski futerlogi ar ārējo un iekšējo vērtni. Izmantotā loga konstrukcija un materiāli ļāva panākt, ka kopējā loga siltuma caurlaidības koeficienta U_w vērtība ir zem 0,8 W/m²K, kas ir būtiski ēkas kopējās energoefektivitātes palielināšanā.

Global Intellectual Security

KOMPLEKSAIS RISINĀJUMS

- OBJEKTA PIEEJAS KONTROLE
- DARBA LAIKA UZSKAITE

SIA "Global Intellectual Security"
Biroja adrese:
Brīvības gatve 232, Rīga, LV-1039
Tālrunis: **+371 67828703;**
Mob.tālr.: **28601124**
e-pasts: ofis@gisecurity.lv
www.gisecurity.lv

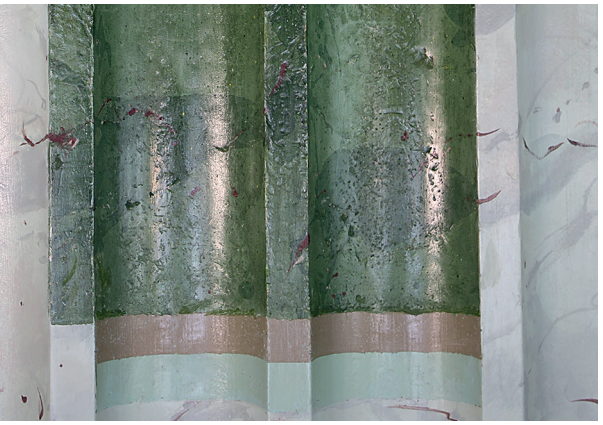

Jauns jumta segums

Lai arī jumta segums Kultūras pilij iepriekš bija gan mainīts, gan labots, tā pašreizējais stāvoklis bija neapmierinošs. Tagad jumtu klāj titāncinka materiāla segums, kas veidots ar vairākiem pakāpieniem, lai nodrošinātu seguma drošu un paredzamu uzvedību temperatūras svārstību dēļ. Jumta daļā gar parapetu, vietās, kur lietus ūdens tiek savākts tā novadīšanas sistēmā, izmantota PVC membrāna, kas ir vieglāk, attiecīgi arī drošāk iestrādājama visos saslēguma mezglos, turklāt ekspluatācijas laikā vieglāk kopjama.

Apjomīgākā restaurācija vestibilā

Ņemot vērā, ka kopš 2009. gada ēka iegūvusi valsts nozīmes arhitektūras piemineklja statusu, tās atjaunošanas gaitā tika veikti arī nozīmīgi restaurācijas darbi. AS *Būvuzņēmums Restaurators* būvniecības projektu vadītājs Dāvis Priede atzīst, ka viņa pieredzē šis ir vecuma ziņā jaunākais restaurācijas objekts, taču ne mazāk atbildīgs. «Parasti padomju laika uzslāņojumu – eļļas krāsas, emulsijas tipa krāsas un cementa apmetumu – mēs objektos ņemam nost ar ne pārāk saudzīgām metodēm, jo tas nav oriģināls. Šajā gadījumā tā bija saglabājama un atjaunojama vērtība,» uzsver D. Priede.

Lielākais restaurācijas darbu apjoms paveikts pirmā stāva vestibilā. Kā nozīmīgāko D. Priede uzsver kolonnu krāsojuma atjaunošanu. Pašos pirmsākumos kolonnu apdarei izmantots mākslīgais marmorējums, kas gadu gaitā vairākas reizes pārklāts ar dažādu toņu eļļas krāsām. Saudzīgi notīrīt šīs krāsas kārtas līdz pirmajai kārtai bija faktiski neiespējami, tāpēc nolemts esošo virsmu iekonservēt un veidot jaunu mākslīgo marmorējumu krāsas tehnikā. Šo darbu paveica uzņēmuma ilggadējās mākslinieces ar lielu pieredzi šajā jomā, veidojot krāsu rakstu pēc iepriekš iedota parauga. Efekts ir iespaidīgs, taču, lai ikviens varētu iepazīties, kādos krāsu toņos savulaik dižojušās kolonnas, vestibila balkonā uz vienas no tām atstāts neliels ekspozīcijas laukumiņš, kur saskatāmi un saskaitāmi visi krāsu toņi. Tāpat līdzīgs laukumiņš atstāts uz vienas no sienām, kur atsegtas 10 dažādu krāsu un sagataves slāņu kārtas, kas gadu gaitā klātas uz vestibila sienām. Arī lielajā zālē atrasti vismaz pieci dažādu krāsu uzslāņojumi.

Jaunu izskatu ieguvušas vestibila kāpņu un balkona betonā lietās margas. Iepriekšējo krāsu noņemt nebija iespējams, tāpēc izmantots maisījums pēc speciālas receptes. To kā kompresi uzklāja margām, sastāvs atmiekšķēja krāsas kārtu, un tā kļuva viegli noņemama. Atjaunoti dekoratīvie griestu pārseguma elementi un sienas dekori. Lielajā zālē dekoriem ap skatuvi izveidots lapiņu zelta zeltījums, atjaunoti zāles balkona un skatuves dekori, apjomīgais griestu dekors zieda formā, pie kura piestiprināta greznā lustra, arī piedzīvojis atjaunošanu.

Restaurācija veikta galvenās ieejas un vestibila durvīm, atjaunojot to vēsturisko izskatu, taču līdztekus piemērojot tās jaunajām ugunsdrošības un akustikas prasībām. D. Priede pastāsta, ka daļa durvju restaurētas uz vietas, neizņemot durvju kārbas, lai nesabojātu konstrukciju. Uz darbnīcu aizvestas tikai vērtnes.

Atsevišķās restaurējamās vietās bijis grūti noteikt vēsturiski izmantoto materiālu, tāpēc gatavoti paraugi, līdz rezultāts līdzinājies sākotnējam. Piemēram, ienākot pa galveno ieeju, vispirms ir neliels priekšvestibils, kura sienu klāj īpatnējs smalces apmetums, kura sastāvā ir malti ķieģeļi, granīts un dažādas nenosakāmas vielas. D. Priede atzīst, ka nācies ilgi eksperimentēt, līdz ar uzņēmuma *Sakret* palīdzību izdevies iegūt līdzīgu materiālu. Šāda materiāla siena atrodas arī pie vestibila centrālajām kāpnēm, bet te izmantota speciāla attīrīšanas metode ar *Remmers* gēla kompresēm, lai saglabātu oriģinālu.

Interesants ir stāsts par divām laternām, kas katra savā pusē rotā pils galveno ieeju. Metāla daļas atjaunojis meistars, kas pārzin padomju laika metāla kausēšanas tradīcijas. Savukārt stikla kupoli, kas gadu gaitā bija nomainīti un neatbilda oriģinālam, izgatavoti Vācijā. «Meklējām arhīvā vecos attēlus ar kupolu sākotnējo izskatu. Ievērojot tā laika tradīcijas, tika izgrebts melnalkšņa bluķis atbilstošā formā (melnalksnis, pateicoties koksnes īpatnībām, labāk uzsūc ūdeni un sliktāk deg, tādējādi forma ilgāk paliek nesabojāta stikla pūšanas (>1000 ^{0}C) iedarbībā) un mēģināts izpūst stikla kupolus tepat Latvijā, bet tas neizdevās to lielā izmēra dēļ. Beigās atradām meistaru Vācijā, kas to varēja izdarīt,» stāsta A. Tokarevs.

Septembra sākumā, kad žurnāls *Būvinženieris* apmeklēja objektu, darāmā vēl bija daudz, taču būvnieki bija pārliecināti: viss tiks pabeigts laikā. BI